

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

2021

Simo-Pekka Olli

RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITTAMISEN ESTÄMINEN SUOMESSA

Simo-Pekka Olli

RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITTAMISEN ESTÄMINEN SUOMESSA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa mahdollisimman ymmärrettävä kokonaiskuva rahanpesun ja terrorismin rahoittamisesta ja niiden estämisestä Suomessa. Rahanpesulla tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään peittämään rikoksella hankitun omaisuuden alkuperä. Terrorismin rahoittamisella taas tarkoitetaan varojen hankkimista tai keräämistä terroristiseen tarkoitukseen, näiden varojen alkuperä voi olla laillinen tai laitton.

Tutkimus toteutettiin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Aineisto koostui pääosin viranomaislähteistä, kuten Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen raporteista sekä Finanssivalvonnan ohjeistuksesta. Aineisto klusteroitiin, eli ryhmiteltiin eri tutkimuksessa analysoitavien kokonaisuuksien osalta omiin ryhmiinsä. Yksittäisten havaintojen kautta tutkimuksessa edettiin yleisimpiin analyysiin, ja niiden avulla kerättiin synteesi.

Tutkimuksesta selviää, että rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen ovat kasvava ongelma myös Suomessa. Rahanpesulain velvoitteiden piiriin kuuluvilla, kuten pankeilla ja rahoituslaitoksilla, on velvollisuus tuntea asiakkaansa toiminta ja tunnistaa epäilyttävä liiketoimi. Lähdemateriaalin kautta nousi esille pankki- ja rahoituslaitoksiin viitaten myös asiakkaan tunteminen. Rahanpesulain mukaisesti näitä edellä mainittuja toimijoita koskee selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus. Jos toimija havaitsee esimerkiksi tavanomaisesta poikkeavan tai epäilyttävän tilitapahtuman, havainnosta on ilmoitettava eteenpäin Rahanpesun selvittelykeskukselle. Tutkimuksessa poiketaan säätelyn osalta myös Suomen ulkopuolelle, koska suurin osa sääntelyvaateistakin tulee Euroopan unionin myötä.

Tutkimus osoitti, että rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntatoimilla uskotaan olevan vaikutusta rikollisen toiminnan estämiseen. Digitalisoituvassa maailmassa niin rahanpesun kuin terrorismin rahoittamiseen liittyvät ilmoitus- ja rahamäärät ovat koko ajan kasvussa. Rahavirtojen seuraaminen on myös vaikeutunut muun muassa virtuaalivaluuttojen myötä. Tutkimuksen perusteella vaikuttaa, että rikolliset ovat valvoija aina askeleen edellä.

ASIASANAT:

rahanpesu, rahanpesun estäminen, terrorismin rahoittaminen, asiakkaan tunteminen, ilmoitusvelvollisuus, virtuaalivaluutta

BACHELOR'S THESIS| ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business

2021 | 31 pages

Simo-Pekka Olli

PREVENTION OF MONEY LAUNDERING AND TERRORIST FINANCING IN FINLAND

The objective of this thesis was to produce an overall picture about preventing money laundering and terrorist financing in Finland. Money laundering is an act to attempt to hide the origin of property gained by illegal means. Terrorist financing means the acquisition of funds for terrorist purposes, funds can be legal or illegal.

This study was carried out by using qualitative researching methods. The material consisted mostly of authorities' reports from Financial Intelligence Unit of the National Bureau of Investigation and instructions from Finnish Financial Supervisory Authority. The data was divided into their own groups, after which syntheses was collected.

The findings show that money laundering and terrorist financing are problems that accelerate also in Finland. Obligated entities, as banking and financial institutions, under the Anti-Money Laundering Act have obligation to know their customers and detect an unusual or suspicious transaction. Entities must then inquire the purpose of the transaction and decide whether that should be filed to Financial Intelligence Unit. Most of the money laundering directives are issued by the European Parliament to be then implemented in Finland.

The study demonstrates that preventing acts against money laundering and terrorist financing are believed to have impact on the problems. The world is getting more digital all the time and money laundering reports have been increasing. Cash flows are even more difficult to follow as virtual money has come a part of the issue. Based on the research, criminal activity seems to be step ahead of banks and financial entities.

KEYWORDS:

money laundering, prevention of money laundering, terrorist financing, know your customer, obligation to report, virtual money

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	7
2.1 Menetelmän valinta	7
2.2 Tutkimuksen toteuttaminen	7
2.3 Tutkimuksen luotettavuus	8
3 RAHANPESU JA SEN ESTÄMINEN SUOMESSA	9
3.1 Rahanpesun määritelmä ja rahanpesulain valvonta	9
3.2 Rahanpesuilmoituksista varojen jäädyttämispäätöksiin	11
3.3 Rahanpesurikokset Suomessa	13
4 TERRORISMIN RAHOITTAMINEN	17
4.1 Terrorismin rahoittamisen ja sen torjunnan perusominaisuudet	17
4.2 Esiintyminen ja varojen siirtäminen	17
4.3 Tapaukset terrorismin rahoittamisesta	18
5 ASIAKKAAN TUNTEMINEN JA ILMOITUSVELVOLLISUUS	20
5.1 Asiakkaan tunteminen	20
5.2 Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus sekä ilmoitusmäärät	22
5.3 Virtuaalivaluuttojen esille nouseminen	23
6 SÄÄNTELY KANSAINVÄLISESTI	26
7 POHDINTA	28
LÄHTEET	30

KUVIOT

Kuvio 1. Rahanpesun rakenne (Valtioneuvoston riskiarvio 2021, 14).	10
--	----

Kuvio 2. Rahanpesuilmoituksissa käytetyt summaindikaattorit 2019 ja 2020 (Vuosikertomus 2020, 22).	11
Kuvio 3. Jäädetyttyjen ja haltuun jääneiden varojen summat sekä haltuunjäämisosuudet 2018–2020 (Vuosikertomus 2020, 26).	13

TAULUKOT

Taulukko 1. Yleisimmät rikosnimikkeet, joihin rahanpesun selvittelykeskus on luovuttanut tietoja ajanjaksolla 2015–2020 (Valtioneuvoston riskiarvio 2021, 34).	14
Taulukko 2. Rahanpesurikossyytteet vuosina 2015–2019 (Valtioneuvoston riskiarvio 2021, 15).	15
Taulukko 3. Rahanpesurikostuomiot vuosina 2015–2019 (Valtioneuvoston riskiarvio 2021, 15).	15
Taulukko 4. Tilasto terrorismin rahoittamisen ilmoituksista ja terrorismin rahoittamiseen mahdollisesti liittyviä selvittelykokonaisuuksia (Terrorismin rahoittaminen c, 1).	18
Taulukko 5. Rahanpesuilmoitusten määrät ilmottajaluokittain vuosina 2018–2020 (Vuosikertomus 2020, 19).	23
Taulukko 6. Virtuaalivaluuttojen esiintyminen rikosilmoituksissa (Vuosikertomus 2020, 31).	24

1 JOHDANTO

Suomessa rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen nousee ajoittain otsikoihin, mutta yleisesti kyseiset aihealueet mielletään sellaisiksi, jotka eivät kosketa yksittäistä rivikansalaista. Asiassa näyttäisi kuitenkin olevan sen molemmat puolet. Finanssialan johtava asiantuntija Mika Linna toteaa Kalevan haastattelussa, että rahan peseminen on ammatti- maista toimintaa, johon tarvitaan vahvat resurssit ja hyvät verkostot. Toisaalta selvittelykeskuksen päällikkö Jaakko Christensen kertoo samassa uutisessa, että Suomessa rahanpesu näkyy tyypillisesti käteis- ja tilisiirtoina, varat voidaan käyttää esimerkiksi pimeiden palkkojen maksamiseen. Laittomasta alkuperästä tulleita varoja voidaan myös sitoa omaisuuteen, kuten asuntoihin ja autoihin, Christensen toteaa. Terrorismin rahoittaminen taas kertoo jo terminä sen, kuinka vakavasta asiasta on kysymys. (Kaleva)

Mielenkiintoni aiheeseen tulee sen moniulotteisuuden takia. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisessa kulkevat isot rahat, mutta monesti liikutettavat summat ovat pieniä, jotka kanavoivat lopulta isomman rahoituksen laitonta toimintaa varten. Halusin selvittää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen nykytilanteen ja peilata sitä pankkien ja rahoituslaitosten toimintaan. Näiden toimijoiden eli ilmoitusvelvollisten, tulisi tuntea asiakkaansa niin hyvin, että laitton toiminta pystyttäisiin havaitsemaan myös pienempien tilisiirtojen osalta. Hankalaa se kuitenkin on nykyajan digimaailmassa, jossa laittomiin toimiin käytetään eri rahamuotoja perinteisistä setelinipuista virtuaalivaluuttoihin. Myös rikolliset ovat heränneet uusiin rahanvälitysvaihtoehtoihin. Suurimpana syynä virtuaalivaluuttojen käytössä on niihin liittyvä anonymiteetti (Johansson, P., Eerola, M., Innanen, A. & Viitala, J. 2019, 212).

Tässä opinnäytetyössä käyn rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen peruskäsitteitä läpi ja analysoin aineistoperusteisesti kyseisten prosessien etenemistä. Yhteiskunnallisesti aihe on merkittävä ja erittäin ajankohtainen, sillä rahanpesussa pyörii vuositasolla satoja miljardeja hämärärahaa Euroopassa. Kun kyseiset varat saadaan näkyville, niistä tulee verotuloja. Ne ovat suomalaisellekin veronmaksajalle miljoonaluokan etu, toteaa Eero Heinäluoma Ylen haastattelussa. (Yle) Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää myös asian lainsäädännöllinen puoli: kuka valvoo ja ketä ja mitkä ovat toimijoiden viranomaisohjeistuksien lähtökohdat asiakkaan tuntemiselle. Vaikka Suomeen on perustettu omia viranomaisryhmittymiä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi, tulee suurin osa sääntelyvaateista ja toimintaohjeista tuleen Euroopan unionin kautta.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Menetelmän valinta

Opinnäytetyön aloitusajankohdan lähestyessä alkoi pohdinta erilaisista tutkimusmenetelmistä ja siitä, mitä aineistoja tutkimuksessa käytetään. Tutkimusmenetelmiä tämän aihekokonaisuuden käsittelyyn olisi ollut monia, siksi oli vaikea hahmottaa absoluuttisesti parasta vaihtoehtoa. Ajatuksissa oli muun muassa teemahaastattelut alan asiantuntijoiden kanssa. Aikataulu antoi tietyt rajoitukset tekemiselle ja siten, tutkimusmenetelmäksi valikoitui aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Valitsin aineistolähtöisen sisällönanalyysin, koska tutkimuksen pääpaino oli aineistossa, joka pelkistettiin menetelmän mukaisesti karsimalla aineistosta tutkimukselle epäolennainen pois (Sarajärvi A. & Tuomi J. 2009, 109). Jäljelle jäävä aineisto koottiin yhdeksi kokonaisuudeksi.

2.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimus aloitettiin havainnoimalla aihekokonaisuutta yleisellä tasolla arvioiden sitä, mitkä osa-alueet ovat rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyen isoimmassa roolissa. Teema sai tuekseen molempiin aihekokonaisuuksiin vahvasti liittyvän asiakkaan tuntemisen sekä ilmoitusvelvollisuuden. Aineisto kerättiin pääasiassa virallisilta tahoilta kuten Finanssivalvonnan, rahanpesun selvittelykeskuksen ja poliisin verkossa olevista raporteista ja tutkimuksista. Induktiivisen sisällönanalyysin avulla lähdemateriaali pelkistettiin niin, että aineistosta pyrittiin karsimaan tutkimukselle epäolennainen pois ilman, että perusidea menetetään. Sen jälkeen aineisto klusteroitiin, eli ryhmiteltiin tutkimuksessa analysoitavien kokonaisuuksien osalta omiin ryhmiinsä. Viranomaisten aineistoista haettiin yhtäläisyyksiä ja ne pyrittiin yhdistämään mahdollisimman hyvin yhteen. Ryhmittelyn avulla luotiin pohja tutkimuksen perusrakenteelle, jolla tutkimuksen eri osa-alueet voitiin erottaa toisistaan jakamalla tieto ryhmiin rahapesun, terrorismin rahoittamisen ja asiakkaan tuntemisen osalta. Kolmannessa vaiheessa induktiivisessa sisällönanalyysissä olisi pitänyt tehdä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luonti. Sitä tässä tutkimuksessa ei ole tehty. Abstrahoinnin sijaan yksittäisistä havainnoista edettiin

yleisimpiin analyyseihin, jotka koottiin synteetiksi. (Sarajärvi A. & Tuomi J. 2009, 110–113)

2.3 Tutkimuksen luotettavuus

Metodikirjallisuudessa laadullisten tutkimusmenetelmän luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Validiteetin osalta pohditaan, onko tutkimuksessa tutkittu sitä, mitä on luvattu. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta. Laadullisen tutkimuksen piirissä näiden käsitteiden käyttöä on kritisoitu pääasiallisesti siksi, että ne ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä ja käsitteinä vastanneet lähinnä vain määrällisen tutkimuksen tarpeita (Sarajärvi A. & Tuomi J. 2009, 136).

Tutkimukseen käytetty aineisto on haettu pääosin viranomaisraporteista ja siihen perustuen aineistoa voidaan pitää luotettavana. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi olisi avannut tutkimusta enemmän, jos se olisi saanut tuekseen joko teemahaastattelun tai asiantuntijoihin kohdistuneen kyselytutkimuksen. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen kanssa työskenteleviltä asiantuntijoilta saatu tieto olisi antanut vieläkin ajankohtaisemman kuvan siitä, minkä asioiden kanssa paraikaa pankki- ja rahoituslaitoksissa kamppaillaan teemoihin liittyen.

3 RAHANPESU JA SEN ESTÄMINEN SUOMESSA

3.1 Rahanpesun määritelmä ja rahanpesulain valvonta

Rahanpesu ei ole ongelma vain Suomessa ja sen estäminen perustuukin kansainvälisiin standardeihin. Tällä sääntelyllä pyritään siihen, että globaaleilla finanssimarkkinoilla noudatetaan yhteisiä menettelytapoja. Tärkeässä roolissa on Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n (Organization for Economic Cooperation and Development) yhteydessä toimiva hallitusten välinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastainen toimintaryhmä FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering). Euroopan unionin rahanpesudirektiivit perustuvat juuri FATF:n suositukseen. Rahanpesun vastaisen lainsäädännön kehittämisestä Suomessa vastaa Valtiovarainministeriö. Finanssivalvonnan tehtävänä taas on valvoa, että menettelytavat, riskienhallinta ja sisäinen valvonta täyttävät lakien asettamat vaatimukset (Finanssivalvonta a).

Suomessa rahanpesulain noudattamista valvoo aluehallintovirasto ja valvonta onkin keskitetty koko Suomen osalta Etelä- Suomen aluehallintovirastoon. Rahanpesulla tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään häivyttämään tai peittämään rikoksella hankitun omaisuuden alkuperä niin, että omaisuus näyttää laillisesti hankitulta. Tavoite rahanpesijällä on palauttaa rikollisella toiminnalla hankitut varat takaisin taloudelliseen kiertoon. Valvontaa keskitetäänkin yrityksiin ja yksityisiin elinkeinonharjoittajiin, joita rikolliset käyttävät usein hyödyksi rahapesun mahdollistajana. Eri toimialojen elinkeinonharjoittajat ovatkin avainasemassa rahapesun havaitsemisessa ja torjumisessa. Aluehallintovirasto pyrkii ohjeistuksien ja valvonnan avulla varmistamaan, että rahapesulain velvoitteiden piiriin kuuluvat eli ilmoitusvelvolliset, noudattavat rahapesulakia toiminnassaan.

Ilmoitusvelvollisten täytyy muun muassa

- laatia omaa toimintaansa koskeva riskiarvio
- tunnistaa asiakkaansa
- seurata asiakkaidensa toimintaa
- tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta rahanpesun selvittelykeskukselle
- huolehtia, että rahanpesulain velvoitteet tunnetaan ja niitä osataan noudattaa päivittäisessä liiketoiminnassa.

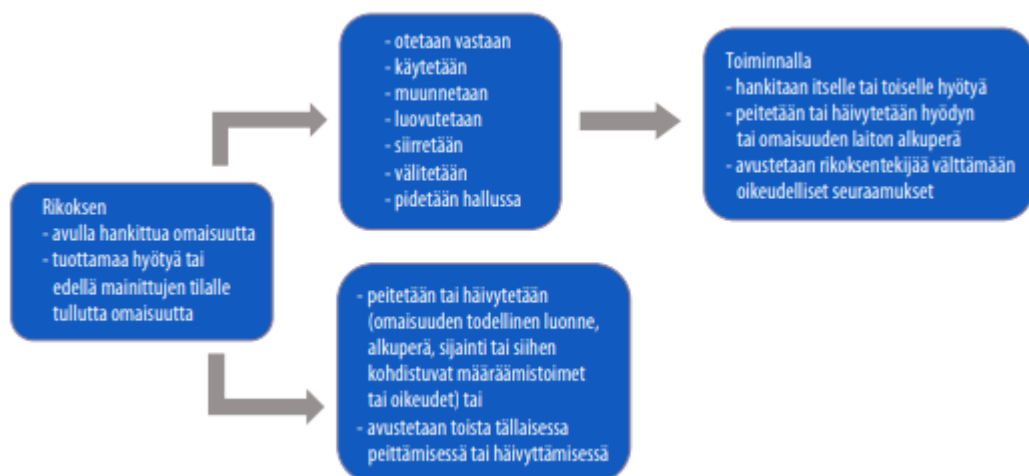
Ohjeistuksen ja valvonnan lisäksi aluehallintovirasto jakaa tietoa ja ohjeita eri toimialojen käyttöön. Rahanpesun lisäksi neuvontaa saa myös terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvissä asioissa. (Aluehallintovirasto)

Rahanpesu on käsitteenä moninainen ja siihen voi syyllistyä monella tavalla. Tärkeää on kuitenkin oivaltaa, että rahanpesu on tietoisista rikollista toimintaa, johon voi syyllistyä

- ottamalla vastaan
- käyttämällä
- muuntamalla
- luovuttamalla
- siirtämällä
- välittämällä
- pitämällä hallussa

rikoksella hankittua omaisuutta. Tarkoitus näillä toimilla on hankkia itselleen tai toiselle hyötyä tai häivyttää omaisuuden rikollinen alkuperä. Rahanpesua torjutaan epäilyjen ilmoittamisella ja Keskusrikospoliisissa toimivan rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävänä on ilmoitusten perusteella estää, paljastaa, selvittää ja saattaa tutkintaan rahanpesurikoksia sekä terrorismin rahoittamista (Poliisi).

Oheisessa kuviossa (Kuvio 1) on kuvattu rahanpesun rakennetta. Huomattavaa on se, että rahapesu edellyttää taloudellista hyötyä tuottavan esirikoksen.

Kuvio 1. Rahanpesun rakenne (Valtioneuvoston riskiarvio 2021, 14).

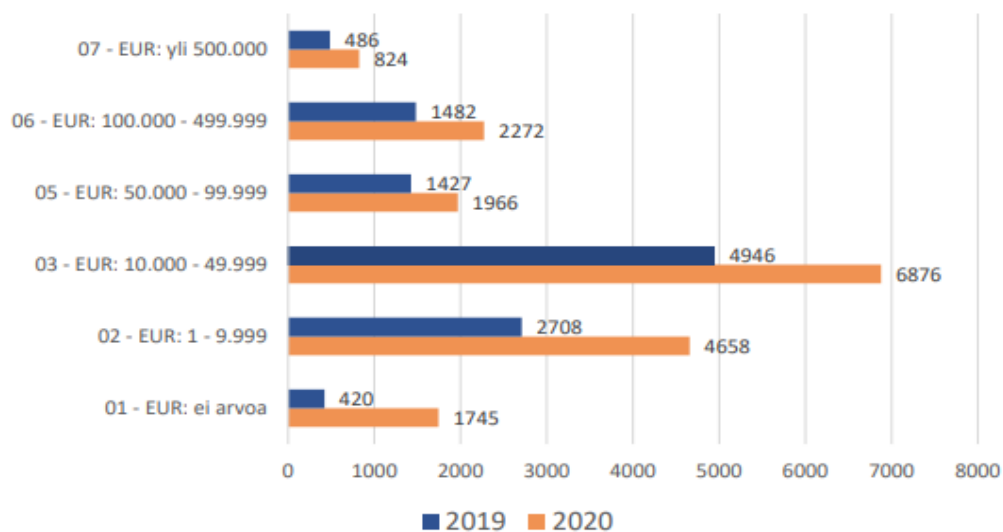
Rahanpesu koostuu kolmesta vaiheesta:

- ensimmäisessä vaiheessa raha sijoitetaan rahoitusjärjestelmään
- toisessa vaiheessa varojen alkuperää pyritään häivyttämään ja peittämään
- kolmannessa vaiheessa tarkoitus on palauttaa kierrätetty rikoshyöty laillisille markkinoille.

Yllä listatut vaiheet voivat esiintyä myös samanaikaisesti (Valtioneuvoston riskiarvio 2021, 14).

3.2 Rahanpesuilmoituksista varojen jäädyttämispäätöksiin

Suomessa Rahanpesun selvittelykeskus käsittelee sille tehdyt rahanpesuilmoitukset (Finanssivalvonta a). Rahanpesun selvittelykeskus on kerännyt vuoden 2018 alusta tietoa rahanpesuilmoituksiin sisältyneiden varojen määristä.

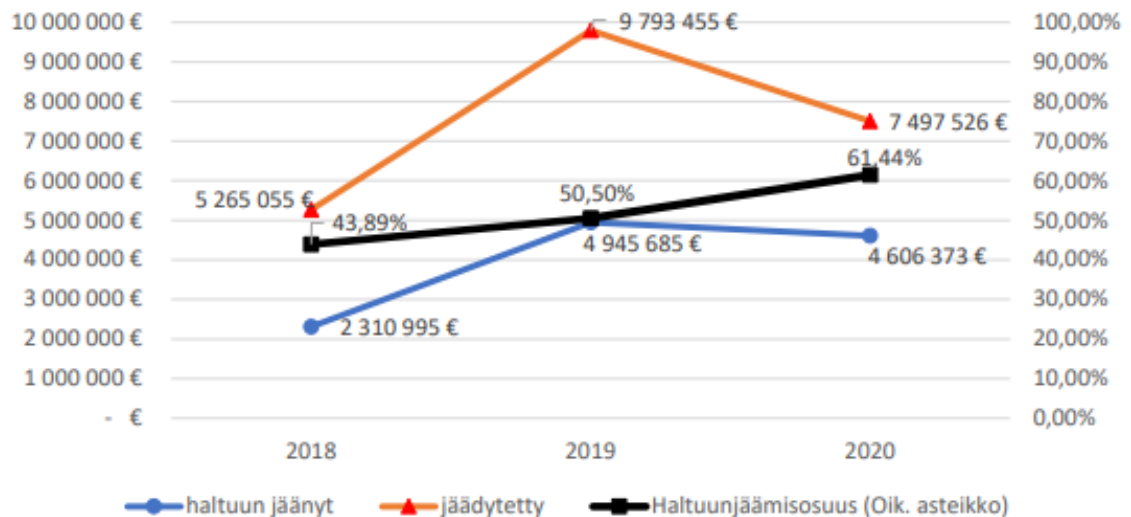
Kuvio 2. Rahanpesuilmoituksissa käytetyt summaindikaattorit 2019 ja 2020 (Vuosikertomus 2020, 22).

Ilmoituksiin kerättiin summaindikaattorilla epäilyttävien varojen määrä ryhmittäin kuvion (Kuvio 2) mukaisesti. Suurin osa ilmoituksista kuului luokkaan 10 000–49 999 euroa, johon ilmoituksista kuului 34 %. Kuviossa luokkaan ”Ei arvoa” kuului ilmoitukset, jotka oli tehty selvittelykeskukselle muun kuin toteutuneen rahaliikenteen perusteella. Ilmoitukset

johtavat toimenpiteisiin ja vuonna 2020 selvittelykeskus aloitti 1 845 rahanpesun selvittelyyn liittyvää kokonaisuutta. Kokonaisuuksien käsittelyaika vaihtelee suuresti, parhaimmillaan tapaukset on selvitetty muutamassa päivässä, mutta joissakin tapauksessa selvitys voi kestää kuukausia. Tietojen vaihto eri viranomaisten sekä yksityisen sektorin, kuten pankkien kanssa, on selvitystoiminnan keskiössä. Selvittelykeskus voi tehdä tiedusteluja niin suomalaisille toimijoille ja viranomaisille kuin ulkomaalaisille viranomaisille (Vuosikertomus 2020, 21–22).

Tarvittaessa rahanpesuilmoitusten jatkotoimissa päädytään jäädyttämään varoja. Jäädyttämispäätökset Suomessa tekee rahanpesun selvittelykeskus ja päätösten toimeenpanosta vastaa ulosottomies. Rahanpesun selvittelykeskuksen tekemien jäädyttämispäätösten kohteena olevien henkilöiden, yhteisöjen ja ryhmien kaikki varat tulee jäädyttää, sillä jäädyttämisen piiriin kuuluu lähtökohtaisesti kohteen koko omaisuus. Jos valvottava, kuten pankki tai rahoituslaitos, havaitsee maksuliikenteestään tahon, jonka tiedot vastaavat jäädyttämispäätöksen kohteena olevien tahojen tietoja, ilmoitusvelvollisen kuuluu jäädyttää varat tai keskeyttää liiketoimi ja ilmoittaa asiasta Helsingin ulosottovirastoon. Jäädyttämisperuste on toimijalle, esimerkiksi pankille, indikaattori siitä, että tilitapahtumista on saattanut nousta esille rahapesulain mukaista epäilyttävää liiketoimea tai terrorismin rahoittamista. (Finanssivalvonta b)

Vaikka jäädytysmääräysten euromääräinen summa laski edelliseen vuoteen verrattuna, jäädytysmääräysten perusteella viranomaisten haltuun jääneiden varojen osuus jäädytetyistä varoista nousi vuodesta 2019. Oheisesta kuviosta (Kuvio 3) on huomattavissa tarkemmat jäädytettyjen ja haltuun jääneiden varojen euromääräiset summat sekä haltuunjäämisosuudet vuosien 2018–2020 osalta.

Kuvio 3. Jäädytettyjen ja haltuun jääneiden varojen summat sekä haltuunjäämisosuudet 2018–2020 (Vuosikertomus 2020, 26).

Selvittelykeskuksen toiminta ulottuu myös Suomen ulkopuolelle ja ulkomailla selvittelykeskuksen pyynnöstä on pysäytetty rikoshyötynä saatuja varoja yhteensä miljoonan euron arvosta vuoden 2020 aikana. Tämän lisäksi selvittelykeskus on luovuttanut Verohallinnolle rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi tietoja. Luovutettujen tietojen avulla Verohallinto teki vuonna 2020 poliisille yhteensä 58 tutkintailmoitusta ja veroja on maksuunpantu tietojen avulla noin 15 miljoonaa. (Vuosikertomus 2020, 26)

3.3 Rahanpesurikokset Suomessa

Suomessa rahanpesuriskiin vaikuttavat FATF:n mukaan poliittiset, taloudelliset, sosiaaliset, teknologiset ja lainsäädännölliset tekijät. Kansallisessa riskiarviossa rahanpesun riskiin vaikuttavina tekijöinä on nostettu esille rahanpesun esirikokset, Suomen maantieteellinen sijainti, asiakkaan tunteminen ja teknologinen kehitys. Ilmoitusvelvollisten ja valvojien tulee ottaa nämä asiat huomioon, kun arvioidaan asiakassuhteisiin liittyviä rahanpesun riskejä. Viimeisten neljän vuoden aikana rahanpesurikosten määrä on Suomessa pysynyt yli 400 tapauksessa ja rahanpesun esirikosten voidaan katsoa olevan isossa osassa rahanpesurikosten taustalla. Siksi olisi tärkeää ennalta ehkäistä ja tunnistaa kyseiset esirikokset, jotta ne eivät esirikoksen jälkeen eskaloituisi rahapesurikokseksi.

Taulukossa (Taulukko 1) voidaan nähdä yleisimmät rikosnimikkeet, joihin rahanpesun selvittelykeskus on luovuttanut tietoja vuosina 2015–2020. Kuvasta on kuitenkin huomioitava, että selvittelykeskuksen eri rikosnimikkeisiin luovuttamat tiedot eivät suoraan kerro yleisimpiä rahanpesun esirikoksia. Petosrikokset ovat Suomessa tyypillisimmin liittyneet juuri rahanpesun esirikoksiin ja kolmasosa tiedonluovutuksista onkin tehty törkeää petosta tai petosta koskeviin esitutkintoihin.

Taulukko 1. Yleisimmät rikosnimikkeet, joihin rahanpesun selvittelykeskus on luovuttanut tietoja ajanjaksolla 2015–2020 (Valtioneuvoston riskiarvio 2021, 34).

Rikosnimike
Törkeä petos
Petos
Törkeä rahanpesu
Törkeä kirjanpitorikos
Tutkinta liiketoimintakiellon määräämiseksi
Törkeä veropetos
Rahanpesu
Törkeä velallisen epärehellisyys
Rekisterimerkintärikos
Törkeä kavallus
Törkeä huumausainerikos
Törkeä maksuvälinepetos
Identiteettivarkaus
Väärennys
Muut rikosnimikkeet (194)

Vuonna 2019 Suomessa viranomaisten tietoon tuli tilastokeskuksen mukaan 449 tapusta nimikkeellä rahapesu, törkeä rahapesu, tuottamuksellinen rahapesu ja rahanpesurikkomus. Näistä tapauksista yhteensä 235 oli rahanpesusta, joista 168 nimikkeeksi muodostui törkeä rahanpesu. Tapauksissa nostettiin vuoden 2019 aikana syyte 303 (Taulukko 2) tapauksen osalta.

Taulukko 2. Rahanpesurikosyytteet vuosina 2015–2019 (Valtioneuvoston riskiarvio 2021, 15).

Rikosnimike	2015	2016	2017	2018	2019
Rahanpesu	37	61	205	70	134
Törkeä rahanpesu	77	178	262	241	168
Tuottamuksellinen rahanpesu	2	17	6	1	-
Rahanpesurikkomus	1	-	6	1	1
Yhteensä	117	256	479	313	303

Tilastokeskuksen tiedot tuomioista (Taulukko 3) osoittavat kaikki syyksi luetut rahanpesurikosyytteet vuosilta 2015—2019. Tuomiokohtaisissa tiedoissa on huomioitava, että tuomio voi olla yhteisrangaistus sisältäen muitakin tekoja.

Taulukko 3. Rahanpesurikostuomiot vuosina 2015–2019 (Valtioneuvoston riskiarvio 2021, 15).

Rikosnimike	2015	2016	2017	2018	2019
Rahanpesu	120	168	278	286	290
Törkeä rahanpesu	19	39	50	75	63
Tuottamuksellinen rahanpesu	22	38	42	71	71
Rahanpesurikkomus	22	25	34	31	46
Yhteensä	183	270	404	463	470

FATF:n mukaan on mahdotonta arvioida tarkasti, kuinka paljon rahaa pestään vuosittain. Jos ilmiön oletetaan olevan Suomessa yhtä laaja kuin maailmalla, niin rahanpesuvarojen

kokonaismäärä Suomessa on noin 5–12 miljardia vuositasolla. (Valtioneuvoston riskiarvio 2021, 14–34)

4 TERRORISMIN RAHOITTAMINEN

4.1 Terrorismin rahoittamisen ja sen torjunnan perusominaisuudet

Terrorismin rahoittamisella tarkoitetaan laillista tai laitonta alkuperää olevien varojen hankkimista tai keräämistä terroristiseen tarkoitukseen, kuten terroritekojen tekemiseksi. Huomionarvoista on, että terrorismin rahoittamiseen käytetyt varat eivät aina ole peräisin laittomista lähteistä, vaan varojen alkuperä voi olla laillinenkin lähde. Terrorismin rahoittamiseen syyllistyy se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen laissa määriteltyjä terroritekoja (Terrorismin rahoittaminen a, 5).

Kuten rahanpesuunkin liittyen, rahapesun selvittelykeskus torjuu Suomessa terrorismin rahoittamista ja toimii kansallisena yhteyspisteenä myös kansainvälisen yhteistyön osalta. Terrorismin rahoittamista selvittää ja analysoi terrorismin rahoittamisen torjunnan ryhmä, jonka toiminta perustuu ilmoitusvelvollisilta, kuten pankeilta ja rahoituslaitoksilta, saatuihin tietoihin ja oman analyysityön havaintoihin. Suojelupoliisi hankkii tietoa rahan antamisesta tai keräämisestä terroristiseen tarkoitukseen sekä paljastaa ja estää terrorismin rahoittamisrikoksia. (Terrorismin rahoittaminen b)

4.2 Esiintyminen ja varojen siirtäminen

Rahanpesun selvittelykeskuksen 26.4.2021 julkaiseman selvityksen mukaan keskus on vastaanottanut verrattain vähän ilmoituksia ilmoitusvelvollisilta terrorismin rahoittamiseen liittyen. Taulukosta (Taulukko 4) on nähtävillä ilmoitusvelvollisten tunnistamat ja sen mukaan ilmoitetut terrorismin rahoittamiseen (TFR) mahdollisesti liittyvät tapaukset. Määrä on vähäinen varsinkin, kun sitä verrataan selvittelykokonaisuuksien lukumäärään. Selvittelykokonaisuudella tarkoitetaan rahanpesun selvittelykeskuksessa avattuja terrorismin rahoittamiseen mahdollisesti liittyviä kokonaisuuksia.

Taulukko 4. Tilasto terrorismin rahoittamisen ilmoituksista ja terrorismin rahoittamiseen mahdollisesti liittyviä selvittelykokonaisuuksia (Terrorismin rahoittaminen c, 1).

	2017	2018	2019	2020
TFR-ilmoitus	27	11	25	47
Selvittelykokonaisuudet	119	148	90	85

Selvityksessä tarkasteltiin selvittelykeskuksen avaamia laajempia selvittelykokonaisuuksia, joissa on viitteitä terrorismin rahoittamiseen. Selvitys on kuitenkin vain suuntaa antava, sillä on äärettömän vaikea liittää tapauksia aukottomasti terrorismin rahoittamiseen. Tiettyjen seikkojen ja epäilyttävyyksien vallitessa, ei voida selvityksen mukaan vetää suoraa johtopäätöstä siitä, että kaikissa raportin selvittelykokonaisuuksissa olisi automaattisesti kyse terrorismin rahoittamisesta.

Selvityksen koko otannassa esiintyi 12 eri varojen siirron tapaa. Kolme selvästi yleisintä varojen siirron välinettä oli tilisiirto, käteinen ja rahavälityspalvelu. Pankit ja rahoituslaitokset tekivät ilmoituksista lähes 75 %. Pankkien ilmoitusmäärien suuruutta selvityksessä selittää pankkien riskiperusteinen ilmoituskäytäntö, jota on avattu enemmän tutkimuksen kohdassa 5.1. (Terrorismin rahoittaminen c, 1–4)

4.3 Tapaukset terrorismin rahoittamisesta

Selvittelykeskuksen 26.4.2021 julkaiseman raportin mukaan Suomi oli tarkasteluaikana 2015–2020, ainut Euroopan unionin maa, jossa ei ollut langettavaan tuomioon johtaneita tapauksia terrorismin rahoittamista koskien. Tuomioistuinkäsittelyssä oli ajanjaksolla yksi tapaus, josta tuomio langetettiin. Myöhemmin hovioikeus kuitenkin vapautti epäillyt syyteistä. Ongelmaksi tuomioiden suhteen tulee terrorismin rahoittamisen osalta usein se, että varojen välittämisen yhteyttä terroritekoon on vaikea osoittaa.

Euroopan unionin jäsenmaissa oikeudenkäyntejä oli tarkastelujaksolla käyty yhteensä 18 maassa. Eniten tapauksia oli Ranskassa, Belgiassa ja Espanjassa. Selvityksen mukaan on todennettavissa, että tapausten määrässä on ollut tasaista vuosittaista kasvua. Kohdemaat varojen osalta olivat yleisimmin Turkki, Syyria ja Irak. Terrorismin

rahoittamisessa on tyypillistä, että summat ovat keskimäärin pieniä. Terrorismin rahoittamiseen ohjattujen varojen yhteismäärä oli keskimäärin 5 000 euroa. Tapauksista riippuen summa saattoi olla alle satakin euroa. Langettavia tuomioita tapauksista oli yli 90 prosenttia ja varojen siirto liittyi usein jihadistisen terrorismin rahoittamiseen. Toinen iso osa varoista oli vierastaistelijoille lähetettyjä ja lähettäjinä olivat toimineet pääasiallisesti sukulaiset tai tuttavat (Terrorismin rahoittamisen tuomiot, 5).

Suomessa on kansallinen varojen jäädyttämismekanismi terrorismin torjumiseksi. Lakiin perustuen on mahdollista asettaa terroristiyhteyksiä omaavat luonnolliset henkilöt sekä oikeushenkilöt kansalliselle pakotelistalle. Kun varoja jäädytetään, tarkoitus on estää kohdehenkilöä kanavoimasta varoja terroristiseen toimintaan. Tämän johdosta ilmoitusvelvollisilla, kuten pankeilla ja rahoituslaitoksilla, on velvollisuus asettaa kohdehenkilön tileille sulku. Lain perusteella tehtävien jäädyttämispäätösten valmistelusta ja niiden edellytysten selvittämisestä vastaa Suomessa rahanpesun selvittelykeskus.

Alkuvuodesta 2021 oli rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomuksen mukaan voimassa 36 luonnollista henkilöä ja 21 oikeushenkilöä koskevaa jäädyttämispäätöstä. Vuonna 2020 ei tehty uusia päätöksiä varojen jäädyttämisen suhteen, aiempina vuosina tehtyjä päätöksiä kumottiin kuitenkin kaksi kappaletta. Liiketoimen keskeyttämistä koskevia jäädytysmääräyksiä annettiin vuonna 2020 ennätysellinen määrä. Jäädytysmääräyksiä annettiin vuoden aikana yhteensä 126 kappaletta. Jäädytysten osalta on huomattavissa merkittävää kasvua edellisiin vuosiin verraten. Vuonna 2018 jäädytyksiä oli 54 ja vuonna 2019 73 kappaletta. (Vuosikertomus 2020, 29 ~ Laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi 325/2013).

5 ASIAKKAAN TUNTEMINEN JA ILMOITUSVELVOLLISUUS

5.1 Asiakkaan tunteminen

Pankeilla ja rahoituslaitoksilla on velvollisuus tuntea asiakkaansa ja siksi ne kysyvät asiakkailtaan erilaisia henkilö- ja asiakastietoja palveluiden avaushetkellä sekä säännöllisesti myös asiakkuuden aikana. Finanssivalvonnan alaiset toimijat luovat riskiperusteisen lähestymistavan perusteella omat asiakkaan tuntemiseen liittyvät menettelytapansa ja vähimmäiskriteerit, joita valvottavan tulee noudattaa asiakassuhteissaan. Asiakkaan tuntemisen lisäksi toimijoiden on osoitettava tavat, joilla se arvioi asiakassuhteisiin ja toimintaansa liittyvät rahanpesuriskit. Toimijoiden on pystyttävä myös osoittamaan se, miten se tunnistaa asiakkaansa ja miten se tuntee ja seuraa asiakkaidensa toimintaa ja palveluiden käyttöä asiakassuhteen aikana. (Finanssivalvonta c)

Rahoituslaitoksilla toimivat elinkoinenharjoittajat kuuluvat rahanpesulain velvoitteiden piiriin, näitä toimijoita kutsutaan laissa ilmoitusvelvollisiksi. Riskiperusteinen arviointi on ilmoitusvelvollisilla, kuten luotto- ja rahoituslaitoksilla, lähtökohta asiakkaan tuntemiselle. Laajemmassa kuvassa se tarkoittaa, että riskiperusteista arviota tehdessään toimijoiden on otettava huomioon uusiin ja olemassa oleviin asiakkaisiin, tuotteisiin, palveluihin ja liiketoimiin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit. Ilmoitusvelvollisen on osoitettava valvontaviranomaiselle, että ilmoitusvelvollisen laissa säädetyt asiakkaan tuntemista ja jatkuvaa seurantaa koskevat menetelmät ovat riittävät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin kannalta. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 28.6.2017, 3 luku 1 §)

Toiminta ja asetukset minkä mukaan toimintaa tulee harjoittaa, pohjautuvat vuonna 2017 säädettyyn lakiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Lain tavoite on estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, edistää tällaisen toiminnan paljastamista ja selvittämistä sekä tehostaa rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämistä ja takaisinsaantia. (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 28.6.2017/444, 1 luku 1 §)

Asiakkaan tuntemiseen liittyvät tiedot ja asiakirjat on pidettävä ajantasaisina ja olennaisina. Tietoja on säilytettävä luotettavalla tavalla viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisen jälkeen. (Finanssivalvonta c)

Aluehallintoviraston alaisilla toimijoilla yksi tärkeimmistä tehtävistä on tuntea asiakkaansa. Toimijan on tiedettävä kenen kanssa asioi ja millaista asiakkaan normaali toiminta on. Asiakkaan tunteminen tarkoittaa asiakkaan tunnistamista ja henkilöllisyyden todentamista virallisesta asiakirjasta. Pankit määrittelevät hyväksyttävät henkilöllisyystodistukset määräysten mukaisesti. Esimerkiksi Nordeassa henkilöllisyystodistuksena hyväksytään seuraavat voimassa olevat asiakirjat:

Suomen viranomaisen myöntämä

- passi (ei muukalaispassi)
- henkilökortti (1.3.1999 jälkeen myönnetty)
- merimiespassi.

1.1.2019 alkaen ajokorttia ei enää hyväksytä henkilöllisyysasiakirjaksi uusien asiakkaiden osalta, tai kun olemassa oleva asiakas hakee e- tunnistetta (sähköisen tunnistamisen välityspalvelu)

Ulkomaisen viranomaisen myöntämä ja Suomen hyväksymä matkustusasiakirja

- passi (ei muukalaispassi)
- ETA- alueella (Euroopan talousalue) myönnetty henkilökortti (myös San Marino ja Sveitsi), mikäli se on
 - o kuvallinen
 - o määräajan voimassa oleva
 - o sirullinen, sisältää hologrammin tai muita turvatekijöitä.

Irlannilla, Norjalla ja Tanskalla ei ole virallista henkilökorttia, joten henkilöllisyysasiakirjaksi käy vain passi. (Nordea)

Toimijan tulee myös tunnistaa ja todentaa henkilöllisyys yrityksen tai muun yhteisön tosiasialliselta edunsaajalta, joka käyttää määräysvaltaa yrityksessä. Määräysvalta voi perustua

- yli 25 prosentin osuuden omistukseen joko suoraan tai välillisesti toisen yrityksen kautta
- yli 25 prosentin osuuteen äänivallasta joko suoraan tai välillisesti toisen yrityksen kautta
- muuta kautta (esimerkiksi osakassopimuksella) tulevaan määräysvaltaan.

Toimijan tulee hankkia tietoja asiakkaan toiminnasta, tämän liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta sekä perusteista tietyn palvelun tai tuotteen käyttämiselle. Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuuden lisäksi toimijan on ilmoitettava epäilyttävästä liiketoiminnasta. Epäilyttävä liiketoimi on tapahtuma, joka poikkeaa suuruudeltaan tai tyypiltään asiakkaalle tyypillisestä liiketoiminnasta tai maksuliikenteestä. Epäilyttävän liiketoimen varojen alkuperä on selvitettävä. Laki velvoittaa toimijaa riskienhallintaan ja jatkuvan seurannan kautta menetelmien kehittämiseen ja niiden käyttämiseen.

Velvollisuuksien täyttämiseen rahoituslaitosten hankkimat tiedot on säilytettävä erillään asiakastiedoista, asiakkailla ei itsellään ole kyseisiin tietoihin tarkastelu-oikeutta. (Aluehallintavirasto, Nordea, Finanssivalvonta c)

5.2 Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus sekä ilmoitusmäärät

Ilmoitusvelvollisia, jotka rahoitusalaan liittyen ovat esimerkiksi pankit, koskee rahanpesulain mukainen selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus. Pankkien tulee seurata asiakkaidensa talletuksia, maksuliikennettä sekä sijoitustoimintaa. Myös rahoituksella järjestettyjen varojen käyttötarkoitus tulee olla pankille selvä. Jos pankki havaitsee tavanomaisesta poikkeavaa tai epäilyttävää toimintaa, on sen tällöin tehtävä toimet, jolla selvittää liiketoimen tarkoitusta ja perusteet toiminnalle. Selvityksen perusteella on harkittava, onko rahoituslaitoksen tehtävä rahanpesuilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle.

Tapahtumien taustaa tulee selvittää ja ilmoitus on tehtävä ainakin seuraavissa tilanteissa:

- liiketoimi poikkeaa tavanomaisesta toiminnasta suuruudeltaan tai rakenteeltaan
- liiketoimen voidaan katsoa olevan asiakkaan toimialalla poikkeava
- liiketoimella ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta
- liiketoimi ei sovi yhteen asiakkaan taloudellisen tilanteen tai liiketoiminnan kanssa.

Ilmoitus tulee tehdä viipymättä, ettei varoja kerettäisi siirtää viranomaisten ulottumattomiin. Lisäksi toimijan on keskeytettävä liiketoimi lisäselvityksiä varten tai kieltäydyttävä liiketoimesta, jos liiketoimi on epäilyttävä tai siihen liitettävien varojen voidaan epäillä käytettävän terrorismin rahoittamiseen. (Finanssivalvonta d)

Vaikka kokonaisuudessaan ilmoitusmäärät rahanpesun selvittelykeskukselle laskivat vuonna 2020, niin pankkien ilmoittamisaktiivisuus kasvoi huomattavasti. Vuonna 2020

keskus vastaanotti yhteensä 62 041 epäilyttävää liiketoimea koskevaa ilmoitusta, joista pankkien osuus oli kappalemääräisesti 12 888 ilmoitusta. Pankkien ilmoitusten määrä onkin ollut kasvussa viimeisten vuosien aikana, sillä määrät jatkavat kasvua kuudetta vuotta peräkkäin. Huomionarvoista on se, että vuonna 2020 pankkien tekemien ilmoitusten määrä oli alimmillaankin vuoden 2019 kuukausikeskiarvon yläpuolella. (Vuosikertomus 2020, 4–17)

Taulukko 5. Rahanpesuilmoitusten määrät ilmottajaluokittain vuosina 2018–2020 (Vuosisikertomus 2020, 19).

Ilmoittajaluokka	2018	2019	2020
Yleistä maksujenvälitystä tarjoava (sis. valuutanvaihdon)	6 016	34 799	20 653
Luotto- ja rahoituslaitos (pankki)	9 125	10 070	12 888
Rahapeliyhteisö	16 205	11 896	11 551
Virtuaalivaluuttapalvelun tarjoaja	6	75	9 000
Luotto- ja rahoituslaitos (muu kuin pankki)	7 525	9 254	7 541
Vakuutusyhtiö, -yhdistys tai työeläkevakuutusyhtiö	87	134	138
Huolehtimisvelvoitteen mukainen viranomaisen	91	54	90
Tavaran myynti käteisenä > 10 000 €	64	38	45
Kirjanpitäjä	14	21	31
Muut, vähäisiä ilmoitusmääriä tuottavat, ilmoittajaluokat ⁴ yhteensä	10	22	22
Muu viranomaisen kotimaa	35	47	18
Tilintarkastaja	9	13	18
Sijoituspalveluyritys	11	9	15
Kiinteistönvälittäjä	18	10	12
Asianajaja tai muu oikeudellisia palveluja tarjoava	13	13	10
Rahastoyhtiö tai säilytisyhteisö	2	5	9
Yhteensä	39 231	66 460	62 041

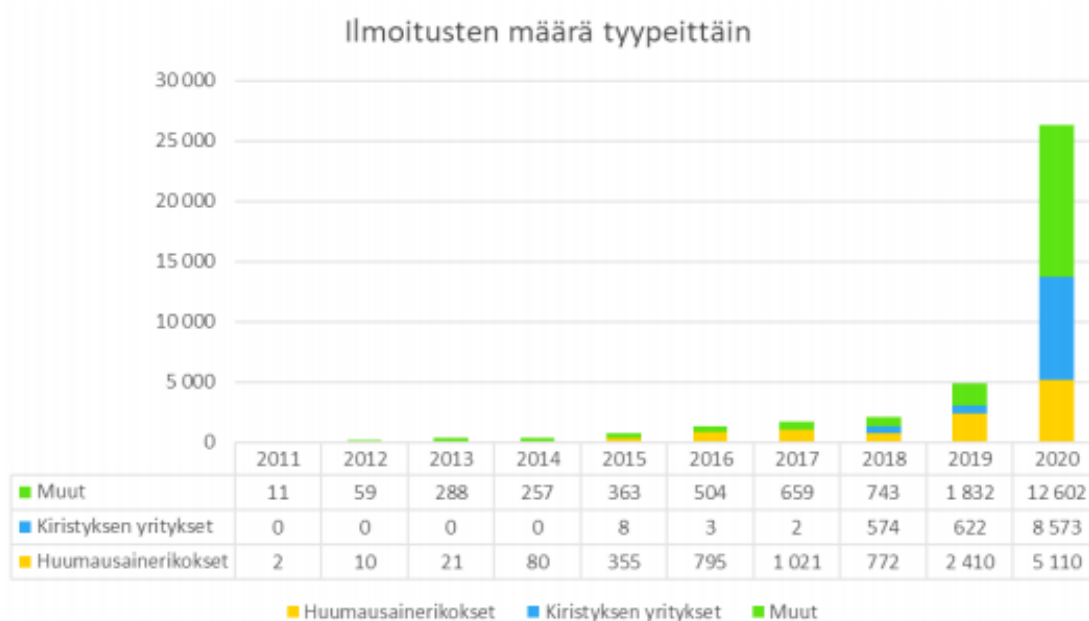
Kuten taulukosta (Taulukko 5) on huomattavissa, niin vuonna 2020 maksunvälitystä tarjoavat ilmoittajat tekivät kolmanneksen ja pankit noin viidenneksen kaikista rahapesuilmoituksista. (Vuosisikertomus 2020, 20)

5.3 Virtuaalivaluuttojen esille nouseminen

Virtuaalivaluutan tarjoajille astui 1.12.2019 voimaan lakisääteinen velvollisuus tehdä ilmoituksia epäilyttävää liiketoimea sekä terrorismin rahoittamista koskien. Vuoden 2020

aikana virtuaalivaluuttoja tarjoavat toimivat tekivät jo yli 9 000 ilmoitusta rahanpesun selvittelykeskukselle. Lisäksi selvittelykeskus vastaanotti runsaasti ulkomaisilta kumppaneilta tulleita raportteja ja tiedonluovutuksia virtuaalivaluuttaliittännäisesti. Rahanpesun selvittelykeskuksen mukaan meneillään on merkittäviä rikosten esitutkintoja, joissa virtuaalivaluutan käyttö on ollut merkittävässä roolissa.

Taulukko 6. Virtuaalivaluuttojen esiintyminen rikosilmoituksissa (Vuosikertomus 2020, 31).

Taulukko (Taulukko 6) kuvaa kasvun kymmenen vuoden ajalta virtuaalivaluuttojen esiintymisestä rikosilmoituksissa. Esiintyminen rikosilmoituksissa on lähtenyt dramaattiseen kasvuun viimeisten kolmen vuoden aikana. Vaikka ilmoitusten määrästä ottaisi pois huumausainerikoksiin ja kiristykseen liittyvät lukemat, niin kasvua voidaan silti kuvailla räjähdysmäiseksi. Selvittelykeskuksella on lakimuutoksen (1.12.2019) jälkeen ollut oikeus määrätä myös virtuaalilompakoissa tapahtuvat liiketoimet keskeytettäväksi, jos se on ollut välttämätöntä tapauksen laillisuuden selvittämiseksi. Määräyksiä tehtiin vuoden 2020 aikana yli sadan bitcoinin arvosta. Suurin osa liiketoimen keskeyttämiseen liittyneistä varoista jäi rikostutkinnan ja takavarikon kautta poliisin haltuun. (Vuosikertomus 2020, 30–31)

Yhä useammat viranomaiset ovat huolissaan rikollisista, jotka käyttävät virtuaalivaluuttoja laittomiin toimiin. Yksi tärkeimmistä ratkaistavista asioista on virtuaalivaluuttoihin

liittyvä anonymiteetti. Anonymiteetti antaa rikollisille helpon pääsyn puhtaamman rahan pariin ja virtuaalivaluuttojen markkinoilla on edelleen toimijoita, jotka eivät kuulu uusimman eli viidennen rahanpesudirektiivin piiriin (Johansson, P., Eerola, M., Innanen, A. & Viitala, J. 2019, 212).

6 SÄÄNTELY KANSAINVÄLISESTI

Rahanpesu on kansainvälisesti iso ongelma, sen arvellaan olevan maailmanlaajuisesti noin 2–5 % bruttokansantuotteesta. Euromääräisesti arvio osuu 715 miljardin ja 1,87 biljoonan väliin vuositasolla (Europol). FATF on taho, joka tekee Suomen osalta kansainvälistä yhteistyötä. Ryhmä kehittää ja antaa suosituksia sekä seuraa niiden täytäntöönpanoa jäsenmaissa vuosittaisilla kyselyillä ja määräajoin tehtävillä maa-arvioinneilla. FATF:n yleiskokous pidetään kolme kertaa vuodessa ja Suomi on ollut tämän toimintaryhmän jäsen vuodesta 1991. FATF on julkaissut 40 rahanpesun sekä terrorismin ja joukkotuhoaseiden rahoittamisen estämisen suositusta, joita toimintaryhmän jäsenvaltiot ovat poliittisesti sitoutuneet noudattamaan. Suosituksiin tehdään ryhmän toimesta ajoittain täsmennyksiä, viimeisen kerran suositukset on kokonaisuudessaan uudistettu vuonna 2012. Euroopan unionissa rahanpesudirektiivillä säännellään rahoitusjärjestelmän käytön estämistä rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Viides rahanpesudirektiivi astui voimaan vuonna 2018. (Valtiovarainministeriö)

Suomen osalta Euroopan komission rahanpesun ja terrorismin vastaisessa asiantuntijaryhmässä (Expert Group on Money Laundering and Terrorist Financing, EGMLTF) ovat mukana valtiovarainministeriö ja sisäministeriö. Tämä asiantuntijaryhmä käsittelee rahanpesun ja terrorisminrahoittamisen eurooppalaisia ja maailmanlaajuisia kysymyksiä. Ajankohtaisella tasolla käsiteltäviä asioita ovat muun muassa lainsäädännön täytäntöönpanoon, markkinailmiöihin ja kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät asiat. Asiantuntijaryhmässä vaihdetaan eri jäsenvaltioiden kesken tietoja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi annettujen säädösten täytäntöönpanosta ja soveltamisesta. Sisäministeriön poliisiosasto osallistuu rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvän Euroopan unionin lainvalvontaryhmään (Law Enforcement Working Party, LEWP) sekä terrorismityöryhmään (Working Party on Terrorism, TWP). Lainvalvontaryhmä käsittelee muun muassa viranomaisten välisen tiedonvaihdon vahvistamiseen liittyviä aloitteita ja lainsäädäntöehdotuksia. Terrorismityöryhmässä koordinoidaan jäsenvaltioiden kantoja terrorismin torjuntaan, johdetaan neuvoston yleistä terrorisminvastaista toimintaa ja huolehditaan sen toteuttamisesta. Parhaat käytännöt vaihdetaan työryhmässä jäsenvaltioiden kesken.

Finanssivalvonta on aktiivinen toimia Euroopassa ja osallistuukin kansanväliseen yhteistyöhön Euroopan, Pohjoismaiden ja Baltian tasolla. Euroopan finanssivalvonta muodostuu kolmesta eri valvontaviranomaisesta:

- Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisesta (ESMA)
- Euroopan pankkiviranomaisesta (EBA)
- Euroopan vakuutus- ja lisäeläkeviranomaisesta (EIOPA).

Finanssivalvonta osallistuu kaikkien kolmen valvontaviranomaisen toimintaan. Pankkialaan liittyen EBA:n tehtävänä on varmistaa pankkialan tehokas ja yhdenmukainen toiminnan sääntely ja valvonta Euroopan unionissa. Finanssivalvonta tekee kansainvälistä yhteistyötä myös rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen valvontakollegioissa (AML Colleges). Kollegioiden perustamisella on pyritty tehostamaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden valvojien yhteistyötä ja tietojenvaihtoa rajat ylittävässä toiminnassa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjumiseksi. (Rahanpesu)

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia rahanpesua ja terrorismin rahoittamista sekä niiden estämisen nykytilaa Suomessa. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla tutkimuksesta pyrittiin saamaan mahdollisimman ymmärrettävä ja ajan tasalla oleva kokonaisuus. Tutkimus rajattiin pääasiassa Suomeen ja suomalaisiin pankki- ja rahoituslaitoksiin. Perspektiivin hakemisen ja sääntelyn osalta poikettiin myös Suomen rajojen ulkopuolelle. Asiakkaan tunteminen on iso osa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä ja siten se nousikin tutkimuksen aikana yhdeksi tutkittavaksi kohteeksi. Rahanpesulainsäädännön kehitys on viimeisten vuosien aikana tiukentanut huomattavasti niitä vaateita, mitä ilmoitusvelvollisilta odotetaan asiakkaan tuntemisesta.

Tässä opinnäytetyössä edettiin aineiston ehdoilla ja lähdemateriaali pyrittiin pitämään mahdollisimman luotettavana. Siksi luotettavin ja viimeisin tieto tutkimukseen löytyi pääosin viranomaislähteistä. Kirjallisuutta käytettiin harmittavan vähän, monen fyysisen kirjan osalta tieto oli jo vanhentunutta ja siksi verkkolähteet nousivatkin pääosaan. Kirjoista sai kuitenkin jonkin verran tausta- ja yleistietoa aiheeseen liittyen. Vaikka aineisto olikin luotettavista lähteistä, niin jo aiemmassa vaiheessa olisi pitänyt huomata, että teema- haastatteluilla tai asiantuntijaryhmään kohdistuneella kyselytutkimuksella olisi voinut tuoda huomattavan määrän lisäarvoa tähän tutkimukseen. Tällöin opinnäytetyön olisi pystynyt helpommin muodostamaan tutkimus- tai kehittämisongelman ympärille. Opinnäytetyöllä ei myöskään ollut toimeksiantajaa, joka olisi voinut olla hyödyllinen opinnäytetyön aikataulutuksen, tarkemman määrittämisen ja aiheen rajaamisen kannalta.

Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että torjuntatoimet toimivat osaltaan, mutta rikolliset ovat rahapesun ja terrorismin rahoittamisen osalta aina askeleen edellä. Ero rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen euromääräisistä volyymiarvioista verrattuna jäädytyksiin ja tutkinnan kohteena oleviin tapauksiin on valtava. Lisäharmia varsinkin terrorismin rahoittamisen osalta tuo se, että yksittäisen tilisiirron osoittaminen aukottomasti liittyvän terrorismin rahoittamiseen on erittäin vaikeaa. Tästä kertoo hyvin se, että vuosina 2015–2020 Suomessa ei ollut yhtään langettavaan tuomioon johtanutta tapausta. Yhdestä tapauksesta tuomio langetettiin, mutta myöhemmin hovioikeus vapautti epäillyt syytteistä.

Tulevaisuudessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen keinovalikoima lisääntynee entisestään. Jo viimeisimmässä rahapesun selvittelykeskuksen raportissa näkyi ennennäkemätön piikki virtuaalivaluuttojen esiintymisessä rikosilmoituksissa. Onkin tärkeää,

että rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ennaltaehkäisyä edistetään poikkihallinnollisella otteella yhteiskunnan eri viranomaisten toimesta. Tiedottaminen tulisi olla selkää, jotta rivikansalainenkin ymmärtäisi kanavat, joiden avulla pystyisi osaltaan vaikuttamaan ja vähentämään rahanpesun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvää rikollisuutta. Alan lisääntyvä tutkimus ja kansantajuinen tiedottaminen ovat edellytys tämän rikollisuuden kitkemistoimissa. Valtion budjettineuvotteluissa ja yksityisellä sektorilla tähän aiheeseen soisi kohdistuvan entistä enemmän sekä tutkimus- että toimintavaroja. Ennaltaehkäisevä ote on kannattavaa, vaikka panos-tuotos-osoittaminen ei ole aina helppoa. Korjaava ja jälkikäteen selvittelevä toiminta tulee kuitenkin vielä kalliimmaksi.

Aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen ja nopeasti kehityksen mukana muuttuva. Siksi olisikin tärkeää, että aihetta tutkittaisiin tiiviisti ja eri näkökulmista mahdollisimman kansantajuisesti.

LÄHTEET

Aluehallintovirasto. Rahapesulain valvonta. Viitattu 18.1.2021. <https://avi.fi/asioi/yritys-tai-yhteiso/valvonta-ja-kantelut/raha-ja-omaisuus/rahanpesulain-valvonta>.

Europol. Money Laundering. Viitattu 17.5.2021. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/economic-crime/money-laundering>.

Finanssivalvonta a. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Viitattu 13.3.2021. <https://www.finanssivalvonta.fi/rahanpesun-estaminen/>.

Finanssivalvonta b. Kansainväliset talouspakotteet ja kotimaiset jäädyttämispäätökset. Viitattu 8.5.2021. <https://www.finanssivalvonta.fi/rahanpesun-estaminen/kansainvaliset-talouspakotteet-ja-kotimaiset-jaadyttamispaatokset/>.

Finanssivalvonta c. Asiakkaan tunteminen ja tunnistaminen. Viitattu 12.1.2021. <https://www.finanssivalvonta.fi/pankki/rahanpesun-estaminen/asiakkaan-tunteminen-ja-tunnistaminen/>.

Finanssivalvonta d. Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus. Viitattu 18.1.2021. <https://www.finanssivalvonta.fi/pankki/rahanpesun-estaminen/selonotto-ja-ilmoitusvelvollisuus/>.

Johansson, P., Eerola, M., Innanen, A. & Viitala, J. 2019. Lohkoketju – Tiekartta päättäjille. Helsinki: Alma Talent

Kaleva. Yksityisasiakkaille tulee helposti selvityspyyntö, miksi rikollisjärjestöjen miljardit läpäisevät pankkien valvonnan? Näin likainen raha kulkee huomaamatta pankista ja maasta toiseen. [Verkkolehti]. Viitattu 22.5.2021. <https://www.kaleva.fi/yksityisasiakkaalle-tulee-helposti-selvityspyynto/2915830>.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 28.6.2017/444, 1 luku 1 §. Viitattu 1.5.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444#L1P1>.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 28.6.2017, 3 luku 1 §. Viitattu 1.5.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444#L3P1>.

Laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi 325/2013. Viitattu 6.5.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130325>.

Nordea. Nordeassa hyväksyttävät asiakirjat. Viitattu 16.5.2021. <https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/tule-aNordeasiakkaaksi/nordeassa-hyvaksyttavat-henkilollisyysasiakirjat.html>.

Poliisi. Rahanpesu. Viitattu 12.2.2021. <https://poliisi.fi/rahanpesu>.

Rahanpesu. Kansainvälinen yhteistyö. Viitattu 16.5.2021. <https://rahanpesu.fi/kansainvalinen-yhteistyö>.

Sarajärvi A. & Tuomi J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Terrorismin rahoittaminen a. Rahanpesulain valvonta – Ohjeet. Rahanpesu ja terrorismin rahoittamisen estäminen – ohje ilmoitusvelvolliselle 9.2.2021. Viitattu 15.4.2021. https://avi.fi/documents/25266232/60926372/Rahanpesun+ja+terrorismin+rahoittamisen+est%C3%A4minen+_+ohje+ilmoitusvelvollisille.pdf/d749aef9-378e-0959-3929-e3e69d3a6cb7/Rahanpesun+ja+terrorismin+rahoittamisen+est%C3%A4minen+_+ohje+ilmoitusvelvollisille.pdf?t=1613462472559.

Terrorismin rahoittaminen b. Terrorismin rahoittaminen. Viitattu 9.4.2021. <https://rahanpesu.fi/terrorismin-rahoittaminen>.

Terrorismin rahoittaminen c. Selvitys terrorismin rahoittamisen ominaispiirteistä. Viitattu 24.4.2021. <https://poliisi.fi/-/rahanpesun-selvittelykeskukselta-kaksi-selvitysta-terrorismin-rahoittamisesta>.

Terrorismin rahoittamisen tuomiot. Terrorismin rahoittamiseen liittyvät tuomiot Euroopassa 2015–2020. Viitattu 15.5.2021. <https://poliisi.fi/documents/25235045/67733116/KRP-Tiivistelm%C3%A4-Terrorismin-rahoittamiseen-liittyv%C3%A4t-tuomiot-Euroopassa-2015%E2%80%932020.pdf/ea0e8520-228f-9a3a-f75b-82f30f7091be/KRP-Tiivistelm%C3%A4-Terrorismin-rahoittamiseen-liittyv%C3%A4t-tuomiot-Euroopassa-2015%E2%80%932020.pdf?t=1620805863599>.

Valtioneuvoston riskiarvio 2021. Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio 2021. Viitattu 1.5.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163051/VM_2021_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Valtiovarainministeriö. Financial Action Task Force (FATF). Viitattu 16.5.2021. <https://vm.fi/rahanpesun-estaminen>.

Vuosikertomus 2020. Vuosikertomus, rahapesun selvittelykeskus 2020. Viitattu 17.4.2021. <https://poliisi.fi/documents/25235045/67733116/2020-Rahanpesun-selvittelykeskus-vuosikertomus-2020.pdf/e340331f-f04c-7eec-2756-111628ae368a/2020-Rahanpesun-selvittelykeskus-vuosikertomus-2020.pdf/2020-Rahanpesun-selvittelykeskus-vuosikertomus-2020.pdf?t=1617010848853>.

Yle. Pankki syynää säästöpossusi, mutta rikollinen raha saa liikkua rajojen yli – Eero Heinäluoma: EU- maiden on aika toimia rahapesussa. Luettu 22.5.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11757877>.